

ЕВРОПЕЙСКО КАРИЕРНО ОБРАЗОВАНИЕ В БЪЛГАРСКИ УСЛОВИЯ (как отново да наваксваме)

Яна Рашева-Мерджанова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Въз основа на анализ на европейски парадигми за кариерно образование се формира конкретна перспектива за неговата реализация при български условия на всички нива, а именно: закони, система, институционално и личностно. Специфичните социални и икономически, пазарни и образователни предпоставки за конкретни решения са подкрепени с доказателства. Структурирани са професионални функции и характеристики на съответните специалисти.

Keywords. carrier education, regulation, carrier management skills, carrier education networks, professional standards, social partners

Обща визия и съдържание на кариерното образование

Терминът „кариерно образование“ се налага не като абсолютно нова историческа реалност, а като трансформация и акумулиране на съществуващия исторически опит. Кариерното образование „асимилира“ и превръща в нещо ново всички съществуващи механизми за подпомагане и контролиране на личността в нейния професионален път.

Така кариерното образование се структурира съдържателно като съвкупност от организирани на регионално, национално и на международно равнища дейности с: информационен, консултантски и/или обучаващ характер, предназначени за формиране на умения за управление на кариерата на *две равнища* – себепознание и себереализация, и в *три аспекта* – спрямо личността, спрямо пазара на труда и спрямо професионалната организация.

Още през 2008 г. Съветът на Европейския съюз призовава държавите членки да насърчават придобиването и формирането на умения за управление на кариерата през целия живот; да се улеснява достъпът на всички граждани до услуги по ориентиране, като непрекъснато се повишава тяхното качество; да се насърчава координацията и сътрудничеството между различните регионални, национални и локални лица и институции; да се насърчава участието в международните мрежи по кариерно ориентиране и образование през целия живот. Установява се Европейска мрежа за политика за ориентиране през целия живот – European Lifelong Guidance Policy Network (ELGPN). Създадена е през 2007 г. и в нея членуват вече

29 държави, от които 2 са наблюдаващи. Мрежата представлява *структурирано средство за европейско сътрудничество* в областта чрез тематични пакетни дейности; тематични срещи, двегодишни конференции, пленарни срещи и заседания.

Сечението и съчетаването между кариерно информиране, кариерно ориентиране и кариерно обучение се заключава в концепцията, че:

- *първо*, човек се движи в професията и работата си през целия живот и няма „твърда“ професионална йерархия, която личността да не може да преструктурира според личния си капацитет;

- *второ*, няма вече еднократен начален избор на професия и на кариера, а има изграждане на кариера чрез перманентни пререшавания в личния жизнен път;

- *трето*, за това основно *съдържание* на кариерното образование стават кариерните умения на личността;

- *четвърто*, развивани чрез информиране, консултиране, обучение;

- *и пето*, *чрез които* тя да управлява своята кариера (основен резултат на кариерното образование).

Говорим вече за кариерни умения като девета ключова компетентност. Европейската референтна рамка на 8 такива ключови компетентности задава нормата за съвременния мобилен трансферен специалист, в която и да е професионална област (www.tera.bg/files/Key-Competencies.pdf):

- Общуване на роден език: презентационни умения; водене на преговори; разговори с клиент; водене на делова кореспонденция.

- Общуване на чужди езици.

- Математическа компетентност и основни знания в областта на природните науки и технологиите: работа със специализирана аналитична апаратура или софтуер.

- Дигитална компетентност: работа с основни текстообработващи програми; създаване на таблици; бази данни; съхраняване и управление на информация и общуване с електронни средства.

- Умение за учене: умения за работа в екип; управление на стреса и времето; мотивация, свързана с естеството на работа и надграждане на знанията на служителите самостоятелно или в екип.

- Обществена и гражданска компетентност: управление на промяната; управление на конфликти; участие в процеса на европейска интеграция.

- Инициативност и предприемачество: умения за поемане и оценка на риска; подобряване на уменията за планиране, анализиране, контролиране, ръководство на проекти; лидерски умения.

- Културна осъзнатост и творчески изяви: неформална комуникация; познания и опит в областта на изкуството.

Как тук се вписват „уменията за управление на кариерата“ като девета ключова компетентност? Тя има и синтезен „крос“ – компонентен характер, и самобитно конкретно съдържание.

Общо понятие за умения за управление на кариерата – структурирани начини да се събира, анализира, синтезира, обработва и организира информация за само-образование и професионална информация, както и умения да се вземат решения и да се извършват преходи.

Основното им съдържание: отзивчивост към себе си, отзивчивост към възможностите, учене на решения, учене на преходи, личен мениджмънт, изследване на ученето и на работата, изграждане на живот/работа (Тони Уотс, www.elgpn.eu). Димитър Искрев ги групира в 4 основни ядра, които се превръщат и в ядра на учебното съдържание по кариерно образование: а) „осъзнаване на възможностите“ чрез опознаване на света на пазара на труда и на професиите; б) „самоосъзнаване“ чрез опознаване на собствените интереси и способности; в) „учене за вземане на решение“ и г) „учене за осъществяване на преходи“ в ситуации на избор и противоречия (Искрев, Д. 2002, 33–36). Структурирани, уменията обхващат три релационни модуса (спрямо себе си, спрямо пазара на труда и спрямо професионалната среда) и две равнища на осъществяване – като себепознание и като активност-себереализация.

„Кариерното образование“ е постмодерно по своя характер и като понятие, и като концепция, и като практика, и е може би *първото по рода си*, което не *предвижда в строгия смисъл на думата „даване на знания“* – тук те действително са просто „течаща река“ – тъкмо защото знанието е променящо се и непрекъснато ново като информация, се появява кариерното образование – неговото основно информационно съдържание са знанията за уменията, за начините на дейност на пазара на труда.

Основни професионални дейности: информирание, диагностика и консултиране, обучение. Съпътстващи дейности: съветване, организиране, посредничество и работа със значимите фактори.

Основни субекти: от една страна – личността, а от друга – държавни институции; училища – учители, класни ръководители, училищни ръководства, специалисти по кариерно консултиране; кариерни центрове – кариерни консултанти; предприятие, пазара, родители, социални партньори. Навсякъде става дума за разпределяне и споделяне на отговорности, дейности, функции – няма международен „стандарт“ или формула за това. Специфичното институционално устройство е въпрос на регионално договаряне между всички участници за улесняване на достъпа и на кариерния път на отделната личност.

От тази общосподелена на европейско равнище парадигма за кариерното образование националните и регионалните системи развиват и структурират своите мрежи за кариерно образование.

Европейски институционални модели – общи характеристики

В страните с развити от десетилетия (буквално от век) системи за професионално ориентиране и консултиране услугите за кариерно образование се ин-

тегрират като доразвитие на съществуващите услуги и/или се съобразяват изцяло със съществуващата инфраструктура – както в училище, така и извън него. Тук се говори повече за кариерно ориентиране през целия живот, отколкото за кариерно образование и можем да определим тези мрежи като интегрирани. Обратно, интегриращите мрежи и съответно институции за кариерно образование обикновено възникват сега в страни със слаби традиции в професионалното ориентиране и консултиране или с исторически прекъсвания в тяхното развитие и кариерното образование и се разбира, и се реализира като съвкупност и от консултиране, и от обучение, и от информирание, наваксвайки и попълвайки липсващите консултантски услуги.

Но и в двата случая кариерното образование не се свежда нито само до изучаването на отделен учебен предмет, нито само до консултиране или информирание, нито се приписва като отговорности и професионални функции само на един тип специалист. Кариерното формиране не е еднократен и ограничен във времето процес и резултат. Самата концептуална парадигма показва, че трябва да се *регламентират и използват ресурсите на всички видове услуги, доказали своята ефективност във вековното историческо развитие – информирането, консултирането, обучението – и всяка страна и всеки регион, всеки локал, да предоставя възможно най-широк спектър от тези услуги при регламентирано сътрудничество и взаимно допълване на видовете специалисти – икономично претеглено за обществото и за личността. В крайна сметка личността е тази, която избира услугите и трябва да има свободен достъп до цялото им разнообразие.*

Общи характеристики на мрежите за кариерно образование в международен план

Преди изброяването на тези характеристики трябва да се подчертае, че в съвременна Европа, в съвременния свят, кариерното образование е държавна политика и основното му ядро се осъществява в държавни институции. Частният сектор се съобразява с предписания професионален стандарт.

Първо, кариерното образование е *разписано* терминологично, дейностно, като институции и отговорности в образователните закони или в специални регламенти на национално равнище.

Второ, като кариерно обучение е интегрирано в учебните планове и програми за различните образователни степени.

Трето, така днес в европейски мащаб кариерното образование *представлява система от дейности* по информирание (за пътища на образование, за пазара на професии и за обществото), консултиране (за избор на училище, професия, кариера) и обучение (за формиране на умения за управление на кариерата) на всички граждани, извършвани от професионално подготвени специалисти (кариерни консултанти, учители, психолози и/или обучители по кариерно образование), действащи в разгърнати институционални мрежи с формален и неформален характер.

Четвърто, типове институции и дейностите на специалистите се регламентират в съответствие с наличните ресурси, пазарната и образователна инфраструктура на страните, както и според спецификите на системите за професионално образование и на професионално ориентиране и консултиране в тях.

Пето, основните съдържателни модули на кариерното образование: *себепознание* – отзивчивост към себе си; *познаване* и информиране за пазара – отзивчивост към възможностите; *учене за вземане на решение* и за осъществяване на преход – активности; *самооценка и самоконтрол*; *изследване* на ученето и на работата – кандидатстване за работа; *изграждане на кариерата* – интеграция в професионална среда и в живота, *се надграждат от предучилищна възраст до навлизане в пазара на труда*.

Шесто, независимо от законовата регламентация, съществува автономизация на училищно и на регионално равнище за създаване на училищни политики и програми за предоставяне на услуги по информиране, консултиране и обучение на учениците. Тези политики и училищни програми *разпределят отговорностите и участието на всички заинтересовани лица и групи* – ученици, родители, специалисти в училище по консултиране, учители, обучители по кариерно образование, психолози, специалисти от извънучилищни или междуучилищни центрове и институции, директори, местна общност, работодатели, държавни институции.

Седмо, кариерното образование се реализира *в няколко опции*:

- интегрирано на първо равнище по всички учебни предмети;
- след това има задължителен или избираем специален предмет;
- на трето равнище се работи по проекти;
- в извънучилищни центрове се реализират услугите по информиране и кариерно консултиране;
- създават се *училищни програми с участие на различните специалисти* – за сътрудничество при реализиране на цялостни политики, интегриращи в различни вариации според конкретните потребности всичко по-горе, *за кариерното образование*.

Осмо, ето защо „моделите за доставка“ почти навсякъде включват работа с *ученическо портфолио*, което снабдява личността с резултатите и продуктите от програмите и услугите, през които минава.

Девето, като държавни *услугите са доброволни и безплатни* – акцентът е върху самообразование и автономна професионална реализация. Активността идва и се заявява от лицата, групите или техните ръководители.

Десето, налице е разпределяне, но и непрекъснато сътрудничество и екипност на държавно равнище между министерствата на образованието, на социалното подпомагане и труда и на икономиката за изработване на политиките за кариерно образование и регламентите на законодателно равнище. Техните регионални ведомства и структури също реализират тези политики.

Единадесето, в повечето страни се създават и дискуссионни форуми за осъ-

ществуване на комуникация и открито широко експертно обсъждане на проблемите на кариерното образование. Тези организации осъществяват и връзките в международната мрежа от институции и организации за кариерно образование.

Дванадесето, налице е активен процес на *международно сътрудничество и коопериране* в контекста на кариерното образование. Международната организация ELGPN координира дейностите в различните страни. В момента в нея членуват 29 държави от цял свят.

Тринадесето, кариерното образование е адресирано *до всички категории граждани от всички възрасти* и в неформалната сфера се създават институции за предоставяне на услугите според спецификата на контингента. *Във висшето образование* тенденцията е във всяко висше училище и университет да работи *кариерен център* и неговата дейност е един от критериите при оценка на качеството на образованието.

Четиринадесето, специалистите в кариерното образование са с базова педагогическа и/или психологическа подготовка на бакалавърско и/или на магистърско равнище. В европейските страни работят и *сертифицирани организации* за подготовка на кариерни консултанти и обучители и там различните специалисти могат да получат професионален сертификат за кариерен консултант или за учител по кариерно образование.

Петнадесето, професиите са включени в националните и международната номенклатура на професии.

Шестнадесето, в училище учителите по кариера могат да бъдат учители и по друг учебен предмет, но сертифицирани за кариерното образование. Другите училищни специалисти (ориентатори, кариерни координатори, психолози, педагогически съветници) имат предимно *координиращи функции* за изработване и реализиране на училищните програми, но ако са *сертифицирани* за кариерни консултанти, могат да осъществяват и тази дейност.

Българската специфика – национална мрежа за кариерно образование

От една страна, националните задачи следват логиката на обособените общи признаци и характеристики на европейските модели на кариерно образование. От друга страна, те отчитат и се опитват да използват и да разпределят капацитета на наличните ресурси и на наличния формат на образователни и кариерни услуги в страната.

1. Определяне в Закона (за училищно образование) на основните понятия – кариера, кариерно образование, умения за управление на кариерата (кариерни умения). Основните дейности – професионално и кариерно информиране, професионално и кариерно консултиране, кариерно обучение.

2. Определяне интеграцията на национално равнище – *първо*, чрез закона на отговорностите на основните държавни институции – министерства. *Второ*, на *международно равнище* – членство в ELGPN (European Lifelong Guidance Policy Network – Европейската мрежа за политика на ориентиране през целия живот).

3. Определяне на типа система, която създаваме, и дефиниране на нейните равнища и компоненти: в България тя ще се окаже интегрираща, тъй като в момента нямаме заварена стабилна система (или мрежа) за професионално и кариерно информирание и консултиране. Следва да се регламентират и да се установяват и трите дейностни аспекта на кариерното образование – информирание, консултиране, обучение (виж таблица 1).

Таблица 1. Кариерно образование. Отговорни държавни институции-министерства – законодателни и контролни функции

Институции Дейностни компоненти	Основни институции	Допълнителни институции
Кариерно информирание	Кариерни центрове, училища, бюра по труда, професионално-информационни центрове	Центрове за работа с деца, неправителствени организации, частен сектор
Кариерно консултиране	Кариерни центрове, училища, бюра по труда	Центрове за работа с деца, неправителствени организации, частен сектор, професионално-информационни центрове
Кариерно обучение	Училища, центрове за професионално обучение, кариерни центрове	Центрове за работа с деца, неправителствени организации, частен сектор

4. В закона още е нужно:

- да се разпише националната институционална мрежа;
- да се разграничат типовете услуги и отговорните специалисти;
- да се разграничат основните образователни степени и интегрирането в тях на кариерното образование;
- информационно осигуряване като информация на национално равнище за професиите и пазара на труда – къде и от кого се изработва – МТСП, браншовите организации;
- подготовката на специалисти.

5. Ресурси: ценен е създаденият ресурс на наличните институции (професионално-информационни центрове в 9 големи селища в страната; клубове Работа; педагогически съветници и психолози в училищата; практика за подготовка на кариерни консултанти от неправителствени организации; наличие и на частни услуги по професионално ориентиране).

6. В училище:

- избираеми предмети в различните училищни степени;
- модули в съществуващи учебни предмети в средното общообразователно училище и в професионалните гимназии;

- интегрирани знания и умения по всички учебни предмети;
- всяко училище да разработва училищни програми по кариерно образование, включващи планиране на годишни училищни и извънучилищни дейности по информирани, ориентирани и обучение – с дейности, субекти, срокове, партньори. Експертна помощ се оказва от регионалните кариерни центрове.

Обхват на кариерното образование – от предучилищно образование като граждани на отношение към себе си (себепознание, информираност, познаване на света на трудовите дейности чрез играта и практическия опит) и с *основно съдържание ранна диагностика на заложи и интереси при работа на специалист психолог и консултиране на родители*. До висшето образование и през целия живот – със специфика във всеки възрастов и училищен период – паралелно образователно и професионално ориентирани в средното образование, формиране на основните кариерни умения.

7. В държавните образователни изисквания да се отрази като модул и критерии формирането на умения за управление на кариерата, за да се операционализират на равнище учебни планове и програми. В момента единствено в ДОО по психология за 9. клас в тема 4 „Светът на възрастните“ е включен очакван резултат „съпоставя изискванията си към бъдещата си професия и своите потенциални способности“, както и ключови понятия „кариера“, „настойчивост“, а в тема 5 – „Правене на избори“. Но почти няма учебници с интегрирани знания, умения и активности, свързани с професионални и кариерни решения.

8. В наредбата за училищните учебници и учебни помагала би трябвало да се проектира съдържателно-методически модул „вземане на решения и планиране на кариерата“ като критерий за съдържателна и структурна оценка при писането и подбора на учебници и учебни помагала – интегрирането на съдържание, свързано с формирането на тези умения, и методическата му обработка. Например:

- Знания за професиите – по всички предмети.
- Развитие на професиите – по всички предмети.
- Известни личности и професионални постижения в областта – по всички предмети.
- Себепознание – *човек и общество; психология*.
- Вземане на решение и самоопределяне – по всички предмети и философски цикъл.
- Избор на образование, професия, кариера – по всички предмети.
- Сътрудничество и професионална етика, работа в екип – по всички предмети и организационна култура в професионалните гимназии; предприемачество.
- Умения за управление на кариерата – интегрирано и в избираем предмет според образователната степен. Например:
 - *Светът на труда около нас – предучилищна възраст*; диагностика и консултиране на заложи и интереси; консултиране на родителите; позитивно разбиращо отношение към себе си; умения за игрови и познавателни дейности, адаптиране

към учебна среда; опознаване света на труда чрез играта; изява на наклонности към определен тип дейности и способности за тях. Информиране.

– *Интегриран модул в човекът и обществото и в предприемачество* – умения за учебна дейност и самостоятелно учене; избор на дейност; съвместна дейност; умения за самооценяване; умения за представяне и изява; определяне на лични интереси за бъдеща професия.

– *Основно образование 7.-8. клас – избираем предмет „Учение през целия живот и планиране на образованието/кариерата“* с ученическо портфолио или „Индивидуална учебна книга за себепознание и планиране на кариерата“ – информиране за пазара на труда; за собствените интереси и способности; вземане на решение-избор на бъдещо образование/професия и работа.

– Средно образование – избираем учебен предмет с надграждащи модули от основното образование в портфолиото – управление на кариерата; търсене и кандидатстване за работа.

9. Създаване на учебно-методически пособия за кариерно образование „Учение през целия живот и планиране на кариерата“, както и „Индивидуални учебни книги“ или „Ученическо портфолио за кариерно планиране“.

10. В квалификационните изисквания за подготовка на учители да се включи модул по професионално ориентиране и консултиране (поне опция „избираем“).

11. Да се разработи професионален стандарт и ДООИ за професията „кариерен консултант и да се включи в класификатора на професии. Постепенно да се разработва професията „обучител по кариерно образование“ или „обучител по кариерни умения“.

12. Да се създадат регионални междуучилищни центрове за кариерно образование (към МОМН) или още професионално-информационни центрове, но интегриращи всички типове услуги, които да разполагат с национално легитимна информация за пазара на образователни, консултантски услуги и за *пазара на професии*. Да включват *трите типа услуги по кариерно образование* – професионално информиране, професионално и кариерно консултиране и обучителни и тренингови програми за кариерни умения. Някои центрове да са специализирани за работа с лица и групи на различна възраст – ПУВ, начално и основно образование; средно образование. Центровете поддържат връзка и обслужват и предоставят услугите по заявка на образователните институции – заведения за предучилищно образование и възпитание, основни и средни училища, професионални гимназии за реализиране на техните училищни годишни програми по кариерно образование.

13. На *национално равнище* да се систематизира, актуализира и поддържа *информацията за света на професиите и пазара на труда* (МТСП, браншовите организации), за да се ползва от регионалните и местните звена (центрове и специалисти). Осигурява надеждно и валидно професионално информиране на клиенти – деца и семейства, ученици, специалисти, възрастни лица, лица със специални потребности.

14. Възможни типове специалисти в регионалните кариерни центрове – възможен вариант е в екип да работят *директор* (с педагогическа квалификация педагог, специалист по неформално образование), *сертифициран кариерен консултант* на постоянен щат, психолог на постоянен щат, *обучител по кариерно образование* на постоянен щат, *социален работник и медицинско лице* (според спецификата на контингента) и при необходимост да ползват експертни услуги на други видове специалисти. Според спецификата и възможностите на региона могат да работят двама от тримата специалисти – кариерен консултант, обучител, психолог, но с необходимите компетентности да консултира и обслужва училищните програми и специалистите в училище (педагогическите съветници и психолозите по дейностите по информиране, консултиране и кариерно обучение). Медицинското лице може да бъде на приемно време. Така минимум трима щатни специалисти и кръг от специалисти на разположение при необходимост обезпечават дейността по кариерно образование. В големите региони могат да бъдат по 2-3 щата, а в селищата от среден и малък тип – по 1 щат за професионална позиция. Без изграждане на институционална мрежа, която да носи и поддържа информацията на национално равнище и да обезпечавя училищните и извънучилищните програми по кариерно образование, както и центрове, специализирани за работа с определени категории клиенти от всички възрасти, дейностите по кариерно образование като национален приоритет не могат да се случат. Създаването на центрове следва да се лицензира.

15. Типове специалисти в училище, ангажирани с кариерното образование – всички лица участват в изработването и администрирането на училищните програми (планове) за кариерно образование:

- Педагогическите съветници – посредничат и насочват ученици и родители към специалистите от центровете и сами при компетентност и сертифициране извършват дейности по ориентиране и консултиране в училище (част от училищните програми); консултират класните ръководители и учителите.

- Психолозите – аналогично на педагогическите съветници (в зависимост от това с кой тип специалист разполага училището).

- Училищните лекари – консултират съвместно с психолога (педагогически съветник) и/или посредничат за насочване към специалист от центровете и специализираните комисии лица със специални потребности.

- Учителите – интегрирано обучение по учебните предмети и участие в дейностите по училищните програми; връзка и информиране на родителите за ориентиране и избор на децата.

- Класните ръководители – част от дейностите, които са предвидени по училищните програми за реализиране в часа на класа, при консултиране и подпомагане от специалистите в училище и от центровете. Не е нужно той сам да извършва обучението – обръща се към специалисти от училище и центровете или другите групи партньори – родители в професията, работодатели, изявени специалисти, обучители.

– Директорите – организират и контролират дейностите по училищната програма; посредничат и създават контакти с различни групи и категории заинтересовани лица; оперират с част от училищния бюджет за съответни дейности;

– Родители – с представителство от училищното настоятелство на училищно равнище по изготвянето и реализирането на програмите; на равнище училищен клас участват в различните инициативи или предлагат и сътрудничат за изпълнение на определени дейности съвместно с децата си.

– Работодатели – определят в училищните програми ресурсите, базата, с която могат да съдействат за реализиране на дейности; участват в процесите на професионално информирание и практическо кариерно обучение на терен за формиране на кариерни умения.

– Специалисти от регионалните центрове по кариерно образование и от други институции – обучители по кариерно образование; професионални/кариерни консултанти, психолози – консултират подготовката на училищните програми и реализират услуги и дейности по заявка от училищата; професионални организации, частни лица и семейства.

– Медии – училищните програми предвиждат контакти и огласяване на дейности и резултати. Наложително е в България да се регламентират и стимулират системни образователни програми (канал) по кариерно образование, търсене на работа, себепознание, вземане на гъвкави решения, избори, съобразени с инфраструктурата и т.н.

Важно е да се разбере, че грамотни, културни, способни за перспективни избори, обществено и личностно ангажирани, професионално компетентни и кариерно устойчиви личности за устойчиво развиващи се общества не могат да се формират, ако не се ангажира цялото общество – всяка обществена сфера със своите специфични възможности и ресурси, със своята трибуна и механизми на култивиращо въздействие върху гражданите. Защото това се нашите деца и нашите граждани.

16. Във висшите училища следва да има кариерни центрове.

17. Структурата и реализацията на училищните програми се определят от спецификата и принципа на автономност на институциите – да се работи гъвкаво по преценка на инфраструктурата – на ниво учебна програма, учебен избираем предмет с формиращо оценяване и качествена оценка в края; създаване на програми за работа с класа от класните ръководители, интегрирано обучение по всички учебни предмети с кроскултурални теми. И пакет извънучилищни и извънпрограмни активности – с участието на педагогическия съветник (психолог), класните ръководители, представители на ученици, училищното ръководство, училищното и родителското настоятелство; социалните партньори – работодатели и други. Какви дейности, какви обучения, какви специалисти ще се осигуряват за младите хора – ползват се ресурсите и гамата услуги от центрoвете по кариерно образование. Дейностите се реализират екипно от съответните специалисти от центрoвете по

кариерно образование и при съдействието на специалистите от училище – психолози, педагогически съветници, социални работници, здравни специалисти.

18. Да се допълни и ползва карта на кариерните услуги в България, защото всички горни дейности могат да се случат като съответствие едновременно на международните приоритети и на националните ресурси, ако се регламентират при добро познаване на наличните услуги в тази област.

ЛИТЕРАТУРА

www.fzz.ba

www.tera.bg/files/Key-Competencies.pdf

www.ltf.europa.eu

www.elgpn.eu

www.mlsp.government.bg/closs/store/metodology.asp

CARRIER EDUCATION UNDER THE BULGARIAN CONDITIONS (how to catch up once again)

Abstract. Based on an analysis on the European paradigms for carrier education, a specific perspective is formed for its realization under the Bulgarian conditions at all levels, namely: legal, system, institutional and personal.

The specific social and economic, market and educational preconditions for specific solutions are substantiated. The professional functions and characteristics of the respective specialists are structured.

Prof. Yana Rascheva-Merdjanova, PDS

✉ Sofia University “St. Kliment Ohridski”
1504 Sofia, Bulgaria
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
tel. +359 2 9308 337
e-mail: merdjanova@abv.bg